

УДК 37.01

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-2\(60\)-188-201](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-2(60)-188-201)

Антонова Олена Євгеніївна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-3240-6297>

Бірук Наталія Петрівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0003-3013-2015>

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Сучасні умови ринку праці зумовлюють потребу у кваліфікованих фахівцях, здатних швидко опановувати інноваційні технології та орієнтованих на безперервний професійний розвиток й творчу самореалізацію. У статті проаналізовано проблему розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів як стратегічного напрямку вдосконалення їх професійної підготовки, сутність та структуру творчого потенціалу особистості студента, а також обґрунтовано ефективні форми і методи його розвитку у процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Визначено, що реалізація власного креативного ресурсу здобувача під час навчання у закладі вищої освіти є фундаментом для майбутньої здатності його як педагога виявляти та розвивати обдарування учнів. У дослідженні виокремлено ключові педагогічні умови ефективності цього процесу, такі як: створення цілеспрямованого формульованого освітнього середовища; формування операційно-технологічної бази знань та вмінь; залучення студентів до спільної діяльності з творчими педагогами-наставниками; розвиток гнучкого творчого мислення та можливість апробації авторських підходів до навчання.

Окреслено основні інноваційні дидактичні підходи у професійній педагогічній підготовці здобувачів освіти, які реалізуються через сукупність взаємопов'язаних видів діяльності: навчально-пізнавальну, науково-дослідницьку, моделюючу, технологічну та рефлексивну та забезпечують оновлення змісту освіти, розвиток дослідницьких умінь, проєктування професійного контексту, добір ефективних педагогічних технологій і осмислення власного професійного досвіду.

Наведено приклади найбільш ефективних і цікавих для студентів форм організації і проведення занять з педагогічних дисциплін.

Доведено, що формування творчого потенціалу особистості є поетапним і керованим процесом, який охоплює перехід від репродуктивного засвоєння досвіду до конструктивної трансформації знань і виходу на рівень евристичної діяльності. У системі професійної, зокрема педагогічної, підготовки провідного значення набуває ранній розвиток творчої позиції майбутнього фахівця, адже професіоналізм педагога формується у процесі постійного самовдосконалення.

Ключові слова: творчий потенціал, творче мислення, креативність, здобувачі вищої освіти, педагогічні дисципліни, вища освіта, освітнє середовище, професійна підготовка.

Antonova Olena Yevheniivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Professional-Pedagogical, Special Education, Andragogy and Management, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-3240-6297>

Biruk Nataliia Petrivna Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.), Docent of departments of professional and pedagogical, special education, andragogy and management, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0003-3013-2015>

DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL OF HIGHER EDUCATION STUDENTS DURING THE STUDY OF PEDAGOGICAL DISCIPLINES

Abstract. Modern labor market conditions determine the need for qualified specialists who can quickly master innovative technologies and are focused on continuous professional development and creative self-realization. The article analyzes the problem of developing the creative potential of future teachers as a strategic direction for improving their professional training, the essence and structure of the creative potential of a student's personality and also substantiates effective forms and methods of its development in the process of studying pedagogical disciplines.

It has been determined that the realization of the education seeker's own creative resources during their studies at a higher education institution is the foundation for their future ability as a teacher to identify and develop students' talents. The study identifies key pedagogical conditions for the effectiveness of this process, such as creating a purposeful formative educational environment; forming an operational and technological base of knowledge and skills; involving students in joint activities with creative teacher-mentors; developing flexible creative thinking and the possibility of testing original approaches to learning.

The main innovative didactic approaches in the professional pedagogical training of education seekers are outlined, which are implemented through a set of interrelated types of activity: educational and cognitive, scientific and research, modeling, technological and reflective and ensure the updating of the content of

education, the development of research skills, the design of a professional context, the selection of effective pedagogical technologies and the understanding of one's own professional experience. Examples of the most effective and efficient forms of organizing and conducting classes in pedagogical disciplines are given.

It has been proven that the formation of the creative potential of an individual is a gradual and controlled process that encompasses the transition from reproductive assimilation of experience to constructive transformation of knowledge and reaching the level of heuristic activity. In the system of professional, in particular pedagogical, training, the early development of the creative position of the future specialist acquires leading importance, because the professionalism of the teacher is formed in the process of constant self-improvement.

Keywords: creative potential, creative thinking, creativity, higher education students, pedagogical disciplines, higher education, educational environment, professional training.

Постановка проблеми. Питання становлення творчої особистості традиційно посідає чільне місце в системі соціогуманітарного знання, оскільки саме креативна активність суб'єкта виступає фундаментальним чинником суспільного прогресу. У контексті сучасної трансформації суспільних інституцій ця проблема набуває особливої гостроти, що зумовлює визначення стратегічного вектора освіти на створення сприятливих умов для самоактуалізації та реалізації природного потенціалу громадянина. Державний розвиток безпосередньо корелює з наявністю висококваліфікованих кадрів, здатних до інноваційного підходу в науковій, технічній та культурній сферах.

Водночас процес формування ініціативної особистості є детермінованим якістю професійної підготовки фахівця, зокрема його здатністю до впровадження нестандартних технологічних рішень. Актуальні тенденції гуманізації освітнього процесу та акцент на індивідуалізації навчання висувають підвищені вимоги до компетенцій як педагога, так і здобувача освіти. Сучасний ринок праці потребує фахівців із високим рівнем професійної культури, які демонструють мобільність у засвоєнні новітніх технологій та стали мотивацією до безперервного саморозвитку й творчої самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує сталий інтерес науковців до проблеми формування та розкриття творчого потенціалу особистості.

Передусім це психолого-педагогічні праці, в яких викладено результати вивчення різних аспектів функціонування творчого потенціалу як у теоретичному, так і практичному ракурсі. Так, теоретичні основи креативності в освіті закладено у працях класиків психології творчості, таких як Дж. Гілфорд, Е.П. Торренс, Дж. Рензулі та ін. Передумови та чинники, сутність творчих здібностей особистості розкриті у працях: О. Антонової, Г. Костюка, С. Максименка, В. Моляко, О. Музики, С. Сисоєвої та ін.

Мета статті – на основі аналізу сутності та структури творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя запропонувати ефективні форми та методи його розвитку у процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. У широкому науковому контексті категорія «потенціал» розглядається як інтегральна сукупність засобів, можливостей та продуктивних сил, що можуть бути актуалізовані в певній сфері людської життєдіяльності [6]. Творчий потенціал, як невід’ємна складова особистісного потенціалу, визначає міру здатності індивіда до здійснення творчих дій та продуктивної діяльності в цілому [1].

Творчий потенціал розглядається у науковій літературі як інтегральна властивість особистості, що визначає її здатність до перетворювальної діяльності в різних соціальних сферах; як сукупність внутрішніх ресурсів та інтелектуальних можливостей індивіда, що забезпечують його здатність до продуктивної творчої діяльності [3].

Ця категорія відображає міру можливостей суб’єкта щодо постановки та розв’язання суспільно значущих завдань, де рівень новизни отриманих результатів виступає об’єктивним індикатором реалізації цього потенціалу. Творчий потенціал є інтегруючою властивістю особистості, яка визначає її готовність ставити та ефективно розв’язувати інноваційні завдання у професійній і суспільно значущій сферах.

Оцінювання творчого потенціалу не повинно обмежуватися лише аналізом новизни чи цінності кінцевого продукту. Важливо враховувати внутрішні трансформації суб’єкта: процеси самовдосконалення, самореалізації та якісні зміни у життєдіяльності, що виникають у процесі творчості [7, с. 23]. Важливою характеристикою творчого потенціалу є спрямованість на саморозвиток – здатність до конструювання нових смислів як у зовнішньому середовищі, так і у структурі власної особистості. Ступінь актуалізації цієї здатності залежить від гармонійного поєднання зовнішніх та внутрішніх чинників у життєдіяльності людини.

Процес становлення та функціонування творчого потенціалу детермінований взаємодією ключових особистісних підструктур: *природних передумов* (обдарованість, задатки); *досвіду* (система когнітивних знань та праксеологічних умінь); *характерологічних особливостей* (ініціативність, автономність, воля-ва регуляція); *мотиваційної сфери* (цілепокладання, механізми самопрограмування).

У цій системі характер виконує інструментальну функцію, забезпечуючи трансформацію природних обдарувань у досвід практичної творчої діяльності. Результатом такої взаємодії є формування творчих здібностей – сукупності якостей, що безпосередньо зумовлюють творчі можливості особистості. Таким чином, у вужчому розумінні творчий потенціал трактується як потенційну креативність – систему творчих здібностей та специфічних особливостей мислення, що закладають підґрунтя для його майбутньої реалізації [8, с. 119].

Творчі здібності виступають засобом розширення потенціалу відповідно до стратегічних цілей суб'єкта, що структурують його розвиток у соціально-просторовому та часовому вимірах. Відтак, адекватна оцінка творчого потенціалу неможлива без аналізу аксіологічної підструктури, її динаміки та спрямованості у майбутнє. Таким чином, творчий потенціал постає як складний конструкт, сформований об'єктивними можливостями та внутрішньо особистісними чинниками, серед яких домінуючу роль відіграють творчі здібності [5, с.169-170].

Згідно з концепцією В. Моляко, структура творчого потенціалу особистості є багатогранною системою, що охоплює психофізіологічні, когнітивні та вольові аспекти. Дослідник класифікує ці компоненти за кількома ключовими ознаками. Основою потенціалу виступають природні задатки та схильності, що проявляються через динамічність психічних процесів і вибіркочувливість. Важливу роль відіграє мотиваційна сфера: стійкі пізнавальні інтереси, допитливість та постійне прагнення до пошуку й розв'язання проблемних ситуацій. Когнітивний блок включає характеристики загального інтелекту: швидкість засвоєння інформації, здатність до формування асоціативних зв'язків, адекватність оцінювання ситуації та швидкість вибору стратегії рішення. Особливе місце посідає інтуїтивізм — здатність до миттєвого прогнозування та прийняття рішень у складних умовах. Безпосередня реалізація потенціалу забезпечується через: творчість (комбінаторні здібності): вміння знаходити аналогії, реконструювати об'єкти та варіювати рішення; практичну майстерність: швидке опанування технічних прийомів і навичок професійної діяльності; стратегічне мислення: здатність розробляти індивідуальні тактики для виходу з нестандартних ситуацій. Ефективність творчого процесу корелює з вольовими якостями: наполегливістю, цілеспрямованістю, працелюбністю та рішучістю при прийнятті ризикованих рішень. Водночас емоційне забарвлення процесів безпосередньо впливає на суб'єктивну оцінку та вибір пріоритетних напрямів діяльності [2; 3].

У сучасних умовах творчий потенціал стає визначальним чинником успіху в науковій, філософській та мистецькій галузях. Саме тому розвиток креативності та формування нестандартного мислення є пріоритетним завданням освітнього процесу. Підтримка творчих ініціатив сприяє не лише особистісному зростанню, а й створенню інноваційних ідей та продуктів, що трансформують суспільний простір [8].

Варто зауважити, що розвиток таких здібностей не є стихійним процесом; він вимагає спеціальної підготовки та підтримки в освітньому середовищі. У свій час академік І. Зязюн [4], аналізуючи процеси становлення педагогічної майстерності, наголошував на неприпустимості відтермінування професійного саморозвитку до початку практичної діяльності. На його переконання, фундамент професіоналізму та педагогічної творчості має закладатися безпосередньо у студентські роки через щоденну цілеспрямовану роботу над власними

ISSN 2786-4952 Online

здібностями. Формування професійної позиції, розвиток комунікативних умінь та здатність до ефективної взаємодії в освітньому процесі є результатом систематичних зусиль майбутнього вчителя ще під час навчання у закладі вищої освіти.

У цьому контексті зміст вищої педагогічної освіти виходить за межі простої репродукції знань. Він передбачає комплексну самореалізацію особистості майбутнього педагога через розвиток творчих задатків та формування фахових якостей. Попри складність реалізації такої системи та її недостатню відображеність у нормативних навчальних планах, саме орієнтація на розвиток творчого потенціалу студента визнається найбільш актуальним завданням сучасної педагогічної освіти.

Процес розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів у межах освітнього процесу ЗВО традиційно розглядається як поетапне сходження від відтворення (репродукції) до інновації (творчості). На початковому, *репродуктивному етапі*, зусилля викладачів і студентів зосереджуються на точному копіюванні знань та алгоритмів дій за визначеним зразком. Це сприяє інтенсивному розвитку когнітивної бази особистості: зміцнюється механічна пам'ять, активізується наочно-дієве та наочно-образне мислення, а отримані знання закріплюються у формі стійких базових навичок. Перехід до *конструктивного етапу* знаменується здатністю індивіда до трансформації набутого досвіду. На цьому рівні відбувається перенесення здобувачами освіти відомих способів розв'язання завдань на аналогічні ситуації, що стимулює розвиток абстрактного мислення, репродуктивної уяви та аналітико-синтетичних здібностей. Завершальний етап характеризується переходом до власне *творчого характеру діяльності*. Для нього властива актуалізація евристичного мислення та творчої уяви, що дозволяє особистості розробляти оригінальні алгоритми вирішення проблем. На цьому рівні знання та вміння використовуються не як шаблон, а як гнучкий інструмент для ефективної самореалізації в нових, нестандартних умовах [2, с. 31-42].

Зважаючи на все вище викладене, у Житомирському державному університеті імені Івана Франка розроблено й впроваджено в освітній процес низку технологій навчання, що дозволяють по-новому організувати освітню діяльність майбутніх учителів. Основною концептуальною ідеєю цих підходів є положення про те, що *реалізуючи свій власний творчий потенціал у процесі навчання у ЗВО, майбутні вчителі навчаються виявляти і розвивати обдарування учнів*.

Ключовими умовами ефективності запропонованого підходу є такі: цілеспрямована організація формувального освітнього середовища, пред'явлення вимог до діяльності й відносин студентів, формування операційно-технологічного фонду, надання своєчасної допомоги та корекція діяльності, цілеспрямоване залучення студентів до спілкування та спільної діяльності з творчими педагогами, розвиток творчого мислення студентів, можливість

удосконалення існуючих підходів до організації процесів навчання і виховання. Коротко охарактеризуємо їх.

Цілеспрямована організація формувального освітнього середовища. Основою виступає навчально-професійна діяльність студентів, які залучаються до різноманітності відносин, пов'язаних із професійною діяльністю. Цьому сприяє використання таких форм та методів організації навчальної діяльності як ділові та рольові ігри, мікрОВикладання та моделювання фрагментів виховних проєктів, навчальні конференції, методичні семінари, лекції-діалоги, різноманітні конкурси (конкурс педагогічних талантів, аукціон педагогічних ідей, захист творчих проєктів), самостійна робота студентів по написанню есе, доповідей, наукових статей, пошуковий і дослідницький підходи тощо. Тривале залучення студентів до квазіпрофесійної діяльності сприяє їх адаптації до умов та вимог майбутньої професії, демонструє сильні й слабкі сторони особистості, сприяє реалізації творчого потенціалу.

Пред'явлення вимог до діяльності й відносин студентів. Вимоги до діяльності зростають поступово, відповідно до рівня розвитку студента. Для цього використовуються психолого-діагностичні методики, які дозволяють виявити домінуючі здібності студентів, на основі яких майбутнім учителям пропонуються ті види роботи, що є для них значущими, цікавими, посилюючими. Кожного разу рівень цих вимог відповідає зоні найближчого розвитку особистості.

Формування операційно-технологічного фонду. Студентів знайомлять з різними технологічними та виховними системами, досвідом діяльності творчо працюючих педагогів. При цьому переважає питома вага самостійної діяльності у вивченні інноваційних підходів до професійної діяльності. Під час проведення занять студентам надається можливість вибору тих засобів навчання і тих технологічних систем, методів та форм роботи, які найбільше відповідають їх індивідуальним особливостям. Робота здійснюється у двох напрямках: розширення простору для вибору методичного інструментарію та можливість вибору свого вирішення навчально-професійних завдань. Такий підхід дозволяє студентам постійно навчатися компенсувати слабкі сторони своєї особистості за рахунок своїх сильних якостей.

Надання своєчасної допомоги та корекція діяльності. Підтримка здійснюється під час реалізації студентами фрагментів професійної діяльності з метою забезпечення успіху і формування відповідних умінь та навичок. Перед проведенням чергового заняття кожному студенту, учаснику ділової гри, обов'язково надається методична допомога з боку викладачів.

Кожне проведене заняття обов'язково аналізується самим студентом та іншими учасниками ділової гри, оцінюється як майбутніми вчителями, так і викладачем.

Цілеспрямоване залучення студентів до спілкування та спільної діяльності з творчими педагогами. Під час такого спілкування та знайомства з

ISSN 2786-4952 Online

педагогічною творчістю відбувається свого роду „творче зараження”, виникає натхнення, з’являється величезне бажання творити самому.

Розвиток творчого мислення студентів. Особлива увага під час проведення занять приділяється такій організації процесу навчання, яка б постійно стимулювала майбутніх учителів до фантазування, конструювання, необхідності проявляти ініціативу, вигадувати, винаходити щось нове.

Можливість удосконалення існуючих підходів до організації процесів навчання і виховання. Студенти під час занять намагаються віднайти нові форми і методи роботи з дітьми, незвичні засоби навчання, які б дозволили підвищити результат.

Викладачі намагаються ознайомити майбутніх учителів із сучасними концепціями розвитку школи, навчають студентів самостійно проєктувати та конструювати навчальні заняття, створювати наукові проєкти, захищати їх, відстоювати свої думки.

Основний сенс такої побудови освітньої діяльності полягає у підвищенні пізнавальної активності студентів, стимулюванні інтересу до навчальних занять; розвитку ініціативи, творчого потенціалу особистості студента; допомагає створити у майбутніх учителів установку на творчу професійну діяльність, на постійний пошук.

Серед найбільш ефективних і цікавих для студентів форм організації і проведення занять з педагогічних дисциплін можна назвати лекції-діалоги, лекції-інсценізації, різноманітні тренінги, мікрОВикладання фрагментів уроків, моделювання виховних проєктів, розв’язування педагогічних задач, виготовлення наочності з демонстрацією її застосування для досягнення відповідних цілей, творчі звіти, конкурси педагогічних ідей, ділові та рольові ігри, розробку тестових завдань для оцінки рівня засвоєння матеріалу, огляд періодичної педагогічної преси. На останній зупинимося детальніше.

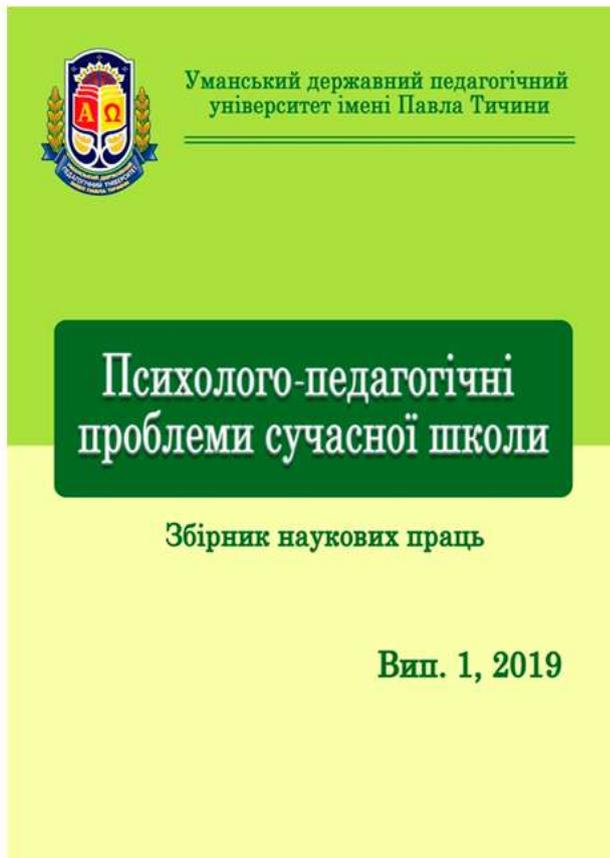
Здобувачі освіти проводять аналіз нових надходжень до читальних залів та бібліотеки університету періодичних видань педагогічної преси та наочно представляють аналіз одного із джерел у зручному форматі.

Обов’язковими елементами аналізу є зазначення: назви, року заснування та періодичності, виду видання (журнал, газета чи збірник наукових праць), основних рубрик.

Як правило, студенти додатково аналізують одну із статей номеру на вибір та визначають її актуальність і доцільність опрацювання для майбутньої професійної діяльності.

Як правило, пропонується проводити огляд галузевих видань відповідно до освітньої програми, за якою навчається здобувач освіти.

Проведення огляду преси як один із видів діяльності на практичних заняттях з «Педагогіки» сприяє формуванню аналітичного та критичного мислення майбутніх педагогів, вмінню виокремлювати та добирати потрібні джерела інформації, систематизації наукової бази відповідно до спеціалізації.

1. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. ¶
<http://psv.udpu.edu.ua/> ¶
2. Виходить з 2009 року, 2 рази на рік. ¶
3. Збірник наукових праць. ¶
4. Основні рубрики. ¶
  - освіта сучасної України та зарубіжжя; ¶
  - сторінки історії освіти; ¶
  - підготовка вчителя до роботи у ЗСО та початковій школі зокрема; ¶
  - дидактика, методика; ¶
  - інноваційні підходи в освіті, нові інформаційні технології навчання; ¶
  - психологічні особливості формування творчої особистості вчителя й учня; ¶
  - виховна робота. ¶
5. №2, 2019 ¶
Торчинська Т. Лінгводидактичні та психолого-педагогічні засади засвоєння учнями молодшого шкільного віку виражальних мовних засобів у текстах різних стилів ¶
У статті аналізуються лінгводидактичні та психолого-педагогічні аспекти засвоєння молодшими школярами виражальних мовних засобів у текстах розмовного, художнього та науково-популярного стилів. Визначено найсприятливіші можливості для ознайомлення та вивчення виражальних можливостей мовних одиниць у текстах різних стилів. Обґрунтовано особливості добору мовних засобів відповідно до мети і сфери спілкування, а також доведено, що мова є не тільки засобом передачі й отримання раціональної інформації, але й засобом вираження емоцій. ¶

Рис. 1. Приклад аналізу періодичної педагогічної преси

До практичного курсу «Педагогіка» нами розроблено «Робочі зошити», які дозволяють студентам якісно підготуватися до практичних занять, окреслюють завдання для самостійного пошуку, опрацювання першоджерел, проведення невеликих педагогічних експериментів тощо. Вже на першому практичному занятті здобувачі включаються до проєктної діяльності, здійснюючи інтерактивне ігрове моделювання «Діалог епох», яке полягає в аналізі педагогічних ідей та концепцій філософів і педагогів, поєднаний зі створенням колажів. Студенти об'єднуються у групи за епохами розвитку педагогічної думки (щонайменше 3 групи), вивчають свої періоди, представників своїх епох, їхній внесок у розвиток педагогіки і готують презентацію своєї епохи, стаючи експертами в цій галузі. На занятті представники кожної групи по черзі виступають із доповідями, описуючи внесок педагогів і філософів певної епохи у розвиток педагогіки, аналізуючи актуальність їхніх ідей. Після виступів доповідачів проводиться діалог між учасниками з різних груп – вони мають ставити питання «експертам» (здебільшого проблемного характеру) для кращого ознайомлення з темою. Заключним етапом гри є створення колажів із розкриттям основних педагогічних ідей того часу, оздоблених портретами педагогів.

Робочою програмою передбачено також ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними підходами до розвитку обдарованості учнів. Тому до деяких

ISSN 2786-4952 Online

тем (зокрема «Школяр, його розвиток і виховання», «Розумове виховання учнів», «Індивідуальна робота з учнями» тощо) введено відомості про обдарованість, особливості обдарованої особистості, методи та форми роботи з обдарованими дітьми. Так у «Робочому зошиті. Загальні основи педагогіки» (авторська розробка) у темі «Школяр, його розвиток і виховання» студентам пропонується провести невеличке дослідження: побудувати генеалогічне древо своєї родини; проаналізувати, що вони успадкували від своїх батьків та прадідів (при цьому використовується опорна схему заняття стосовно тих якостей, що передаються генетично). Особливо звертається увага на здібності до певних видів діяльності. У кінцевому результаті студенти складають таблицю та роблять відповідні висновки:

Члени родини	Професія	Мав здібності...	Проявляються у мене
Батько			
Мати			
Дідусь			
Бабуся			
Дідусь			
Бабуся			

У курсі «Історія освіти в Україні та зарубіжжі» великої уваги надається самостійній роботі студентів. У «Робочому зошиті. Історія освіти» (авторська розробка) студентам пропонується з кожної теми низка завдань для самостійної роботи. При цьому завдання, як правило, мають дослідницький характер:

1. Зіставте афінську та спартанську системи виховання молоді. В чому Ви вбачаєте причини їх полярної відмінності? Побудуйте порівняну таблицю.

2. Проаналізуйте причини порушення афінської гармонії фізичного і розумового виховання в епоху еллінізму.

3. Проаналізуйте вимоги до вчителя, сформульовані М.Ф. Квінтіліаном. Чи з усіма вимогами Ви погоджуєтесь?

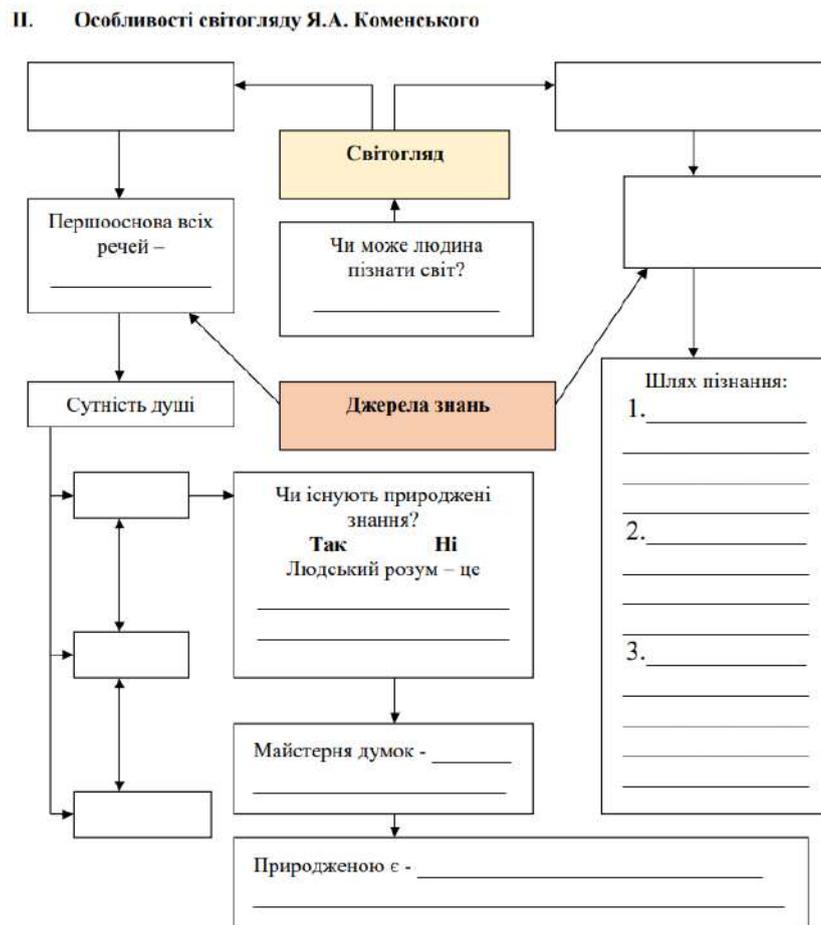
4. Порівняйте організацію навчання у середньовічних університетах та сучасних класичних університетах. Що успадкувала сучасна вища освіта від середньовічної?

5. Підготуйте твір-есе на тему: «Чому епоху Відродження називають епохою гуманізму, а педагогіку – гуманістичною?»

Здобувачам освіти пропонується вводити до форм виконання самостійної роботи підготовку презентацій за допомогою редакторів PowerPoint, Canva тощо. Кращі розробки студентів використовуються нами під час лекцій з «Історії освіти» та «Педагогіки».

Крім завдань для самостійної роботи у «Робочому зошиті. Історія педагогіки» містяться завдання аналітичного характеру, які потребують володіння студентами основними операціями мислення.

Наприклад, тема «Педагогічна теорія Яна Амоса Коменського». Завдання: заповнити схему «Особливості світогляду Я.А. Коменського» (рис. 2).

У чому полягав дуалізм світогляду Я.А. Коменського?

Рис. 2. Завдання з історії педагогіки «Особливості світогляду Я. Коменського»

Для виконання цього завдання студентам не вистачить тієї інформації, яку вони отримали на лекції. Їм знадобиться ґрунтовно проаналізувати біографію вченого та його педагогічний трактат «Велика дидактика». Крім того, необхідною умовою відповіді є застосування знань студентів з філософії, а саме сутності основного питання філософії. Лише після зіставлення всіх отриманих даних, вони зможуть дати відповідь на запитання: «У чому полягав дуалізм світогляду Я. Коменського?»

Отже, практично на кожному занятті з «Історії освіти» застосовуються стратегії поглиблення (пошук додаткової інформації, відповіді на проблемні

ISSN 2786-4952 Online

запитання, вивчення педагогічних першоджерел тощо), *збагачення* (використання між предметних зв'язків з філософією, історією, культурологією, зарубіжною літературою, психологією тощо), *індивідуального* (самостійна робота, індивідуальні завдання тощо) та *диференційованого* (виконання завдань різного рівня складності) підходів.

Отже, інноваційні дидактичні пошуки у сфері професійної педагогічної підготовки передбачають різноманітні види діяльності: *навчально-пізнавальну* (визначення пріоритетних цілей, завдань, функцій, оновлення змісту педагогічної освіти), *науково-дослідницьку* (постановка наукової проблеми, висування та перевірка гіпотез, генерація ідей, моделювання та організація експерименту, оцінка результатів), *моделюючу* (прогнозування, предметно-змістовна імітація, імітаційна гра, мікровикладання, моделювання контексту майбутньої професійної діяльності), *технологічну* (розробка системи методів, прийомів, засобів досягнення поставлених цілей), *рефлексивну* (інтелектуальна та емоційно-почуттєва рефлексія в гносеологічному та емоційно-особистісному виявах).

Ще В.А. Сухомлинський підкреслював, що лише творчий учитель здатен запалити в учнях жагу до знань, тому кожному педагогу необхідно розвивати свій творчий потенціал, який є незаперечним показником його професійної компетентності.

Будь-яка діяльність вважається творчою, якщо її продукт характеризується новизною, що може мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. У педагогіці таким продуктом можуть бути нові навчальні технології, форми, методи навчання і виховання, зростання педагогічної майстерності вчителя. Продукти творчої діяльності студентів частіш за все характеризуються суб'єктивною новизною. Проте цінність такої творчості полягає в тому, що вона за своїм механізмом не відрізняється від творчості з об'єктивною новизною. На основі розв'язування наведених творчих завдань студентом засвоюється досвід творчої діяльності, і особистість стає здатною творчо вирішувати професійні завдання із об'єктивною новизною.

Висновки. Таким чином, творчий потенціал постає як складна інтегральна якість особистості, що об'єднує інтелектуальні, мотиваційні та вольові ресурси. Його реалізація спрямована на створення суспільно значущого продукту, проте не менш важливим результатом є внутрішня трансформація самої людини, її самовдосконалення та перехід на новий рівень самореалізації. Структура цього потенціалу демонструє взаємозалежність між вродженими задатками та набутими якостями. Швидкість мислення, інтуїтивізм, здатність до комбінування та емоційна залученість у процес пошуку складають той інструментарій, який дозволяє особистості ефективно діяти в умовах невизначеності та знаходити нестандартні виходи зі складних ситуацій.

Розвиток творчого потенціалу особистості є керованим і поетапним процесом, що бере початок від репродуктивного освоєння досвіду, проходить через етап конструктивної трансформації знань і завершується виходом на рівень

справжньої евристичної діяльності. Ключовим аспектом професійної підготовки, зокрема педагогічної, є перенесення акценту на ранній розвиток творчої позиції, оскільки професіоналізм є результатом щоденної праці педагога над собою. Сучасний заклад вищої педагогічної освіти має трансформуватися з установи, що транслює знання, у простір, де розвиток творчого потенціалу є пріоритетним завданням, оскільки саме креативність стає головним чинником успіху в будь-якій інтелектуальній сфері.

Література:

1. Воронєцька В.В. (2020). Творчий потенціал як інтегральна характеристика особистості. Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Вип. 61. с. 193-198.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. (2006). Колективна моногр. / В.О. Моляко (ред.), О.Л. Музика (ред.). Житомир: Рута. 320 с.
3. Моляко В.О. (2004). Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. № 6. с. 2-9.
4. Педагогічна майстерність. (1997). За ред. І. А. Зязюна. К. 349 с.
5. Психологія і педагогіка життєтворчості. (1996). Навч.-метод посібник. К. 792 с.
6. Словник української мови в 11 т. (1976). К.: Наукова думка, 1970-1980. Т.7.
7. Холоденко, В.О. (2019). Творчий потенціал особистості: зміст, структура та передумови успішної реалізації у мистецькій освіті, Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти, К., Вип. 26, с. 22-26.
8. Яременко, Л.А. (2010). Креативність як творчість: спільне та відмінне. Вища освіта України, № 4, с. 117-123.

References:

1. Voronetska V. V. 2020. Tvorchyi potentsial yak intehralna kharakterystyka osobystosti [Creative potential as an integral characteristic of personality]. Naukovi zapysky VDPNU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: pedahohika i psykholohiia [Scientific notes of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: pedagogy and psychology], vypusk 61. S. 193-198 [in Ukrainian].
2. Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen: kolektyvna monohr. 2006. [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results: collective monograph] / V.O. Moliako (red.), O.L. Muzyka (red.). Zhytomyr: Ruta [Zhytomyr: Ruta]. 320 s [in Ukrainian].
3. Moliako V.O. 2004. Psykholohichna teoriia tvorchosti [Psychological theory of creativity] // Obdarovana dytyna [Gifted child]. № 6. S. 2-9 [in Ukrainian].
4. Pedahohichna maisternist. 1997. [Pedagogical mastery] / Za red. I. A. Ziaziuna [Edited by I. A. Ziaziun]. K. 349 s [in Ukrainian].
5. Psykholohiia i pedahohika zhyttietvorchosti: Navch.-metod posibnyk. 1996. [Psychology and pedagogy of creative life: Teaching and methodological manual]]. K. 792 s [in Ukrainian].
6. Slovnyk ukrainskoi movy v 11 t. 1976. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes.] K.: Naukova dumka [K.: Scientific opinion], 1970-1980. T.7. [in Ukrainian].
7. Kholodenko, V.O. 2019. 'Tvorchyi potentsial osobystosti: zmist, struktura ta peredumovy uspishnoi realizatsii u mystetskii osviti [Creative potential of the individual: content, structure and prerequisites for successful implementation in art education], Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova. Serii 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity, Kyiv [Scientific journal of the M.P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 14. Theory and methodology of art education, Kyiv], Vyp.26, c. 22 – 26 [in Ukrainian].

ISSN 2786-4952 Online

8. Iaremenko, L.A. 2010. 'Kreatyvnist yak tvorchist: spilne ta vidminne [Creativity as work: common and distinctive], Vyshcha osvita Ukrainy [Higher education in Ukraine], № 4, s. 117-123 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 01.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.02.2026